

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Небеська М. С.

У статті досліджується зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України. Проаналізовано концепції загальнотеоретичних положень про адміністративно-правовий статус.

Ключові слова: Національна поліція, адміністративно-правовий статус, елементи адміністративно-правового статусу, мета, функції, форми та методи адміністративної діяльності в Національній поліції України.

В статті исследуется содержание административно-правового статуса Национальной полиции Украины. Проанализированы концепции общетеоретических положений об административно-правовом статусе.

Ключевые слова: Национальная полиция, административно-правовой статус, элементы административно-правового статуса, цель, функции, формы и методы административной деятельности Национальной полиции.

The scientific article is devoted to research of maintenance of administrative and legal status of the National police of Ukraine. The conceptions of general and theoretical provisions about administrative and legal status are analyzed.

Key words: National police, administrative and legal status, elements of administrative and legal status, purpose, functions, forms and methods of administrative activity of the National police.

Постановка проблеми. Основними завданнями, які постали перед новою поліцією, є співпраця та комунікація, створення нового іміджу для правоохоронних органів. Робота поліції будується на принципі створення довірливих стосунків між працівниками поліції та населенням. Через це змінюється зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України.

Нині працівники правоохоронних органів виконують завдання держави, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності [1]. З метою забезпечення виконання цих завдань покращення потребують не лише форми й методи діяльності поліції, але і якісний підхід до визначення адміністративно-правового статусу Національної поліції. Реалізація адміністративно-правового статусу надає можливість зміцнити законність, правову культуру поліцейського за рахунок удосконалення підходів до організації діяльності поліцейського, зміцнити державу та службову дисципліну, посилити контроль і відповідальність за неналежне виконання службових обов'язків, зокрема за бездіяльність, зволікання у прийнятті й виконанні рішень [8, с. 123].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правовий статус та адміністративно-правовий статус правоохоронних органів досліджували такі українські вчені, як: С.С. Алексєєв, М.М. Алексейчук, Д.М. Бахрах, С.М. Братусь, В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.Т. Білоус, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, С.Д. Дубенко, П.В. Журавльов,

Р.А. Калюжний, В.В. Коваленко, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Б.М. Лазарев, Н.П. Матюхіна, О.В. Негодченко, В.І. Олефір, В.М. Плішкін, А.В. Савченко, А.О. Селіванов, В.Д. Сущенко, В.І. Шакун, М.Я. Швець, В.М. Шкарупа та інші. Однак предметом цих досліджень був адміністративно-правовий статус органів і підрозділів міліції України та їхнього особового складу, а комплексне наукове дослідження поняття адміністративно-правового статусу Національної поліції України не проводилося.

Саме тому метою статті є визначення змісту адміністративно-правового статусу Національної поліції України на основі аналізу загальнотеоретичних учень про адміністративно-правовий статус і адміністративно-правових досліджень цього статусу правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи поняття «правовий статус», необхідно зазначити, що до свого сучасного розуміння воно пододало досить тривалий шлях. Перші згадування про юридичний статус зустрічаються в працях давньоримських учених. У перекладі з латині слово «status» означає становище, стан у будь-якій ієрархії, структурі, системі. У найбільш близькому до сучасного розуміння поняття «статус» було введено до наукового лексикону на початку ХХ ст. розробниками рольової теорії особистості - американськими соціологами та соціальними психологами Р. Лінтоном, Я. Морено, Т. Парсоном. Така потреба була викликана необхідністю опису соціальної структури суспільства, що складається зі становищ, які посідають люди [8, с. 123].

Сучасні тлумачення поняття «статус» розглядаються у багатьох енциклопедичних джерелах. Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови під поняттям «статус» розуміє правове становище громадян, державних і громадських органів, міжнародних організацій [5, с. 1387]. Автори міжнародної поліцейської енциклопедії під поняттям «правовий статус» розуміють правове становище особи в суспільстві, а громадянина в державі, що відбиває їхній факт, стан і взаємодію із суспільством і державою [10, с. 764]. Із теоретико-правового погляду О.Ф. Скакун, поняття «правовий статус» визначається як передбачена законодавством система взаємозалежних прав, законних інтересів і обов'язків суб'єкта права [11, с. 569].

У визначенні змісту поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції» варто виходити з того, що воно є похідним від правового статусу правоохоронних органів. Тому, на нашу думку, необхідно звернутися до теоретичних надбань вітчизняних науковців, котрі досліджували адміністративно-правовий статус органів і підрозділів внутрішніх справ.

Так, С.М. Гусаров визначав адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм адміністративного права юридичне становище, що передбачає

реалізацію компетенції їхніх підрозділів і посадових осіб із охорони правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян і безпеки в суспільстві [7, с. 96]. Х.В. Малиняк під час визначення адміністративно-правового статусу органів внутрішніх справ звужує це поняття до визначення правового статусу посадової особи органів внутрішніх справ. Отже, на його думку, посадова особа органів внутрішніх справ має певне правове становище (правовий статус), що визначається як урегульована правовими нормами сукупність державно-службових відносин на займаній посаді, які розкриваються через чітко визначене коло прав та обов'язків і відповідальність. Іншими словами, правовий статус посадової особи органів внутрішніх справ являє собою сукупність прав, свобод, обов'язків, обмежень, заборон, відповідальності, установлених законом [9].

Визначаючи зміст адміністративно-правового статусу Національної поліції України, відповідно, потрібно також виділити його елементи й дати їм характеристику, щоб зрозуміти, що вкладати в зміст такого статусу. Розглядаючи позицію Т.П. Мінки та І.О. Васильєва, вони виділяють такі елементи адміністративно-правового статусу: цільовий блок, структурно-організаційний блок, компетенційний блок. До цільового блоку належить мета діяльності органу. Організаційний блок включає такі елементи: структуру органу, схему організаційного підпорядкування структурних одиниць, схему розподілу завдань, функцій кожного структурного підрозділу, тобто порядок формування системи і структури, процедури діяльності структурних підрозділів, форми й методи діяльності. Компетенційний блок включає в себе такі елементи, як завдання, функції, права та обов'язки, а також відповідальність працівників [4, с. 10].

Основні засади адміністративно-правового статусу Національної поліції України зазначаються в таких нормативно-правових актах, як Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 № 877 тощо.

Так, Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку [1, 3]. Національна поліція є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах казначейства [2].

Система і структура Національної поліції України чітко визначені в нормативно-правових актах України, однак реформування цього органу триває дотепер, тому особливості організації та функціонування окремих її структурних елементів не мають свого конкретного визначення. Така ситуація вимагає від законодавчих органів і керівництва Міністерства внутрішніх справ України подальшої правової регламентації, від учених-адміністративістів - науково обґрунтованих рекомендацій із цього приводу, а від громадськості - висловлення пропозицій щодо вдосконалення діяльності Національної поліції України.

Основні засади адміністративно-правового статусу Національної поліції України визначені в законодавстві, однак схема розподілу завдань, функцій кожного структурного підрозділу, а також процедура, форми та ме-

тоди їхньої діяльності поступово визначаються. Так, наприклад, адміністративно-правовий статус оновленої патрульної поліції України визначено в Законі України «Про Національну поліцію» [1], Положенні про патрульну службу Міністерства внутрішніх справ [3] та інших нормативно-правових актах. Чітко закріплені є завдання та функції патрульної поліції, порядок її комплектування, права й обов'язки працівників патрульної поліції, порядок організації її діяльності та багато інших моментів.

Висновки. Підбиваючи підсумки, варто відзначити, що деякі науковці під адміністративно-правовим статусом Національної поліції України розуміють сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам.

Крім того, проаналізувавши зміст повноважень Національної поліції України, можна їх поділити за способом здійснення на такі види: організаційні (наприклад, організує службу підготовку і стажування поліцейських і працівників Національної поліції [2]), контрольні (наприклад, здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі [1]), охоронні (наприклад, здійснює на довірчих засадах охорону фізичних осіб і об'єктів права приватної й комунальної власності [1]), розшукові (наприклад, розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, зникли безвісти, інших осіб у випадках, визначених законом [1]), примусові (наприклад, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень [1]), профілактичні (наприклад, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання скоєнню правопорушень [1]), сервісні (наприклад, надає соціальну й правову допомогу громадянам, сприяє державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків [2]).

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.
3. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>
4. Васильєв І.О. Контрольна діяльність штабів ОВС: монографія. / І.О. Васильєв, Т.П. Мінка; рец. Д.В. Приймаченко, Л.М. Давиденко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. 260 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Великий юридичний тлумачний словник. М.: Книжний мир, 2003. 720 с.

7. Гусаров С.М. Адміністративно-процесуальний статус органів внутрішніх справ щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (проступки) та механізм його реалізації. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2. С. 91-99.

8. Кісіль З.Р. Адміністративно-правовий статус працівника міліції як фактор протидії професійній деформації. Південноукраїнський правничий часопис. 2008. № 2. С. 123-126.

9. Малиняк Х.В. Права та обов'язки як елемент адміністративно-правового статусу посадової особи ОВС України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2. С. 133-140.

10. Міжнародна поліцейська енциклопедія. Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика: в 10 т. К.: Видавничий дім «Ін-юре», 2003. Т. 1: Теоретико-методологічні і концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. 2003. 1230 с.

11. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Х.: Еллада, 2006. 776 с.

*Небеська М. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Одеського державного університету
внутрішніх справ*